

SAMENVATTING: "OVER FOTO'S GESPROKEN, EEN INLEIDING "

een boek geschreven door Hans Brongers en Simon Ophof

uitgegeven door de Bond van Nederlandse Amateur Fotografen Verenigingen.

De samenvatting, gemaakt door Guus Haffmans, dient ná bestudering van het boek als naslagwerk.

INLEIDING: Het boek geeft een methode om in clubverband foto's te bespreken met als doel tot een hogere kwaliteit van de fotografie te komen.

Een *fotoamateur* verdient zijn brood niet met fotografie en is vrij om te doen en laten wat hij wil, vrij in zijn onderwerpkeuze, heeft geen klanten en streeft niet naar bekendheid. Zelf beperkt hij die vrijheid soms door te willen voldoen aan eigen of andermans verwachtingen. Dat mag echter nooit ten koste gaan van eigen plezier en voldoening in fotografie. Als hij zich aansluit bij een fotoclub, dan laat hij zijn foto's daar zien en vraagt hij om commentaar. Dan is de manier waarop de foto's worden besproken en becommentarieerd belangrijk. Het mag de vrijheid van de amateurfotograaf niet aantasten. De bespreking heeft tot doel het fotografisch inzicht op te bouwen.

De fotoamateur kan verschillende *ambities* hebben: meer of minder tijd en inspanning spenderen; verschil in aanpak, doelgericht of vrijblijvend op pad; wil wel of niet niveau verhogen; verschil in nagestreefde diepgang; verschil in bedoeling, wel of niet een boodschap; wel of niet streven naar nieuwe vormen van verbeelden.

Als *bespreker* tref je foto's die met verschillende ambities zijn gemaakt. Voorop staat plezier in fotografie. De bespreking moet daarom een *positieve grondtoon* hebben en *stimulerend* zijn

Vier pijlers: een bespreking steunt op vier pijlers:

1. *Beschrijven:* Objectief kijken en beschrijven wat er op de foto is afgebeeld;
2. *Analyseren:* Objectief beschrijven hoe het beeld is opgebouwd, qua compositie, licht/donker, techniek, contrast, kleur, etc. Welke beeldelementen zijn bepalend;
3. *Interpreteren:* Subjectief beschrijven wat het beeld overbrengt, oproept. Waar gaat de foto over: inhoud, thema, boodschap of bedoeling? Kun je er een betekenis aan toekennen? Is er een relatie met fotografen, genres, stromingen etc.
4. *Waarderen:* Geven van een subjectief oordeel, benoemen van de sterke en zwakke aspecten. Zeggings- of verbeeldingskracht. Slaagt de foto in de bedoeling? Had het beter gekund?

Door de pijlers te volgen wordt de bespreking evenwichtig. Daarbij mag (moet) ook worden geïmproviseerd om het niet schools, saai, langdradig te laten worden. Bij bespreken van foto's verschilt het belang van de afzonderlijke pijlers per foto.

PIJLER 1: BESCHRIJVEN het zo objectief mogelijk onder woorden brengen van wat er feitelijk op de foto is afgebeeld. Daarna wordt - op basis van de verschillende onderdelen van het beeld - zo feitelijk mogelijk aangegeven (gereconstrueerd) welke situatie is vastgelegd.

Wat zie ik en wat is er vermoedelijk aan de hand, in welke situatie bevond de fotograaf zich. Beschrijf wat je feitelijk ziet maar probeer ook de gefotografeerde situatie zo feitelijk mogelijk te duiden. Waar is dit, hoe en/of wat gebeurt er, is dit serieus, is dit snel, ...? Bij zo'n beschrijving kom je dicht bij interpreteren, de derde pijler. Daarom van belang dat je zo dicht mogelijk bij het beeld blijft. Je beschrijft wat je ziet op de foto en probeert ook de situatie te beschrijven die is afgebeeld.

Het *onderwerp* van de foto is datgene waar het beeld *direct* naar verwijst (geen dubbele bodems, diepere betekenis; het beeld representeert, is de werkelijkheid).

Beschrijven synchroniseert het kijken van de toehoorders. Via de beschrijving creëert men "ruimte" waardoor men komt tot interpretatie en oordeel.

PIJLER 2: ANALYSEREN het beschrijven van de zichtbare kenmerken van een foto in termen van ordening, samenhang en beeldopbouw door gebruik te maken van de beeldelementen.

De analyse helpt bij het systematisch ontleden van het beeld en geeft inzicht in de (vaak onbewuste) regiekeuzes van de fotograaf ten aanzien van de compositie, de uitsnede, het arrangement van hoofdelementen t.o.v. ondergeschikte elementen, de gebruikte techniek, het materiaal, etc. en geeft daarmee een aanloop naar de interpretatie. M.a.w.: *Hoe* heeft de fotograaf het beeld vorm gegeven?

Een indeling van *beeldelementen*:

- Compositie, lijnwerking, kadering, herhaling en ritmiek, ruimte en perspectief, tijd
- Verdeling van licht en donker, toon
- Kleurgebruik
- Materiaal, presentatie
- Techniek, manipulatie

Compositie: de ordening van hoofdmotieven, nevenelementen en complementaire vormen binnen het kader van de foto.

De ordening bepaalt hoe wij de foto ervaren: evenwichtig, harmonieus of chaotisch; statisch of dynamisch; eenvoudig of complex, etc.. Wij onderscheiden:

- Centrale compositie: hoofdmotief (eenvoudig, bijv. één persoon of voorwerp of meervoudig) in het midden van het beeld en is rond, eliptisch, vierkant, rechthoekig of driehoekig van vorm. Het hoofdmotief vangt aandacht, is monumentaal. De restvorm krijgt automatisch minder aandacht maar moet wel interessant van vorm te zijn.
- Decentrale compositie: het hoofdmotief staat buiten het centrum of tegen de rand van het kader. De foto kan daardoor aan een kant zwaarder zijn en vraagt vaak om tegenwicht. Een klein element kan al voldoende zijn. Het beeld is vaak complexer en bouwt vaak meer spanning op dan een centrale compositie. De kijker wordt meer gestuurd door de foto. De gulden snede speelt vaak een belangrijke rol in de compositie.
- Overall compositie: er is geen sprake van hoofd en nevenmotieven. Alle elementen in de foto zijn even belangrijk, nevensgeschikt. De blik wordt niet op een aandachtspunt gevangen maar dwaalt over het hele kader. Zonder diepteperspectief wordt zo'n foto vaak saai.
- Symmetrische compositie: het beeld is aan weerszijde van een (meestal verticale) as gespiegeld. Als die spiegeling perfect is maakt dat de foto vaak saai.

Lijnwerking: deze bepaalt hoe de blik van de kijker door de foto wordt gestuurd. Het gaat dan om echte lijnen (zijkant tafel, een arm, een paadje, etc.) of denkbeeldige lijnen (gesuggereerd door vlekken, kleine beeldelementen, licht-donker, etc.).

Een beeld met voornamelijk horizontale en verticale lijnen wordt als rustig, statisch ervaren.

Een beeld met diagonale en kronkelige lijnen wordt als dynamisch ervaren.

De (van links naar rechts) opgaande diagonaal heeft een versnellend effect. De neergaande diagonaal heeft een vertragend effect.

Kadering: De selectie van de fotograaf, het vakje dat door de foto uit de werkelijkheid werd gesneden.

Bij een open kader loopt het beeld als het ware door over de randen, zijn elementen aan de rand vaak aangesneden. De foto verwijst ook naar beelden die niet op de foto staan. Dit geeft dynamisch effect.

Bij een gesloten kader houdt het beeld op bij de kaderranden. De wereld daar buiten speelt geen rol.

Herhaling, ritmiek: herhaalde elementen in een foto richten de aandacht, leiden de blik. Ze maken de foto interessanter. Kan zowel de ruimtelijkheid van een foto ondersteunen (rij bomen die schuin naar achteren lopen) of in het platte vlak liggen (decoratief patroon).

Ruimte en perspectief: foto is twee dimensionale weergave van de werkelijkheid. De ruimte, diepte kan alleen worden gesuggereerd. Een element op de voorgrond, invoerende (convergerende) lijnen, scherp - onscherp en overlappingsen geven perspectief.

Tijd: zowel de gebruikte sluitertijd als het tijdstip van de opname, het beslissende moment, kunnen een rol spelen. Denk aan gezichtsuitdrukkingen, bewegingen, gebaren, etc. Ook het verstrijken van tijd waardoor een foto in het verleden wordt geplaatst kan een foto een andere betekenis of gevoelswaarde geven.

Verdeling van licht en donker: De kwaliteit van licht bepaalt in hoge mate de sfeer van de foto. De richting van licht heeft invloed op detaillering, de weergave van textuur. Tegenlicht geeft weinig detail. Onderscheid strijklicht, tegenlicht, plat licht, kaal/hard licht, koel, zacht, neutraal, warm licht, flietslicht, invullicht, gereflecteerd licht. Er is verschil tussen ochtend-, middag-, avond- en schemerlicht. Dat geldt ook voor alle vormen van kunstlicht. De verdeling van licht en donker bepaalt waar de aandacht heen gaat. Het speelt een rol in de compositie en de kijklijn.

Toon: De toon van de foto heeft betrekking op het contrast, de gradatie én dekking van het beeld. Contrast gaat over verhouding tussen diepste zwart en helderste licht in de foto. Hard contrast kent krachtige uitersten, zacht of vlak contrast niet. De gradatie heeft te maken met het verloop van de waarden tussen het diepste zwart en helderste wit. Harde gradatie heeft weinig middentonen, zachte gradatie juist veel middentonen, grijstinten. De dekking geeft afdrukzwaarte aan. High key (overwegend lichte tonen) en low key (overwegend donkere tonen) zijn de uitersten.

Kleurgebruik: Kleuren en combinaties kunnen aandacht trekken en compositie en arrangement beïnvloeden. Kleurcontrasten kunnen harmonieus of schril zijn. Kleuren hebben invloed op gevoel: pasteltinten - tederheid, felle kleuren - hartstocht, blauw - koel, rood - warm, blauw - wijkt, rood - komt op je af. Kleuren variëren in helderheid en verzadiging. Veel verzadigde kleuren maakt foto chaotisch, bont. Monochrome foto's maken foto harmonieus. Zwart-wit is uiterste vorm van monochromie. Zwart-wit is abstractie van de werkelijkheid, daardoor vaak kunstzinniger.

Materiaal: Foto is object van bepaalde afmeting en een textuur. Glanzend (meer scherpste, brilliance), halfmat, parelglans, mat papier. Barietpapier of aquarelpapier. Afdruk op aluminium, perspex. Inhoud foto bepaalt materiaalkeuze.

Presentatie: Wel of niet een passe-partout (isoleert de foto van omgeving, geeft foto zekere pretentie). De kleur van passe-partout : wit geeft ruimte, donker sluit op. Kleur passe-partout sluit vaak aan bij kleur in foto. Foto solo presenteren of als onderdeel van reeks of portofolio (samenhang in onderwerp, thema). Foto's kunnen elkaar dan versterken of beconcurreren.

Techniek: fotografisch gereedschap.

Detaillering: Hoe groter negatief of sensor, hoe meer detail.

Scherptediepte: Hoe grote sensor hoe minder scherptediepte. Grotere diafragma-opening, meer telelens, hoe kleiner de afstand tot object dat wordt gefotografeerd, hoe minder scherptediepte.

Bestaand licht: Hoge ISO-waarde geeft bij digitale camera meer ruis, bij analoge camera meer korrel (kan functioneel zijn).

Brandpuntsafstand van objectieven (fisheye, groothoek, tele, shift, tilt, macro) hebben fotografisch verschillende uitwerkingen.

Beweging suggereren door: camera stil te houden en lange sluitertijd (waardoor bewegend object onscherp en omgeving scherp) of camera mee bewegen met bewegend object (waardoor bewegend object scherp en omgeving onscherp) of door in of uit te zomen tijdens opname.

Belichting: over- of onderbelichting (nachtopname, high- en lowkey) geeft mogelijkheid sfeer te realiseren.

Manipulatie: fotobewerkingsprogramma's geven veel mogelijkheden. Zo ook filters, filmkeuze en bewerkingen in doka.

Bespreking van beeldelementen: Ondoenlijk om alle beeldelementen te bespreken. Beperk tot meest in het oog springende, daarna de minder in het oog springende en dan de meest afwezige (gemis aan ruimtelijkheid, kleur, etc). Tenslotte eventueel praten over beeldelementen die voor verbetering vatbaar zijn. Beeldelementen staan in dienst van de fotograaf en hij mag er vrij mee omgaan.

PIJLER 3: INTERPRETEREN Het aangeven van betekenisvolle relaties tussen aspecten van een foto. Hierbij de beschreven en geanalyseerde aspecten meewegen. Het gaat om de inhoud, het onderwerp, het thema, de bedoeling en de betekenis van de foto.

Blijf zo dicht mogelijk bij de foto en doe de hele foto recht.

Alle foto's hebben een communicatieve óf expressieve bedoeling van de maker. Jouw interpretatie tracht die te beschrijven, vanuit jouw referentiekader, jouw gevoel, ervaringen, emoties, interesses (die anders kunnen zijn dan die van de maker).

Interpretatie moet transparant zijn, goed te volgen door anderen. Logisch en consistent.

De maker van de foto beter vooraf niet vragen naar zijn bedoeling van de foto. Veel fotografen werken intuïtief en kunnen hun bedoeling vaak niet goed verwoorden. De bespreker kan die fotograaf dan bewuster maken van wat hij/zij doet. Is de maker wel bewust bezig geweest, dan is het voor hem juist spannend te ontdekken of die bedoeling goed overkomt bij de bespreker. Bovendien kunnen meerdere interpretaties mogelijk zijn. Die van de maker is niet persé de beste.

Foto's hebben inhoud en een communicatieve óf expressieve bedoeling. Drie invalshoeken voor interpretatie:

- Wat staat er op de foto (*onderwerp*), waar kun je de foto mee vergelijken (*genre*) en waar de foto mogelijk over gaat (*thema*);
- Wat is de *bedoeling* of de *boodschap* van de fotograaf;
- Welke *betekenis* kun je mogelijk aan de foto geven.

Onderwerp: datgene wat afgebeeld staat op de foto. Bij een serie foto's kan dat iets algemener zijn dan bij een enkele foto.

Genre: Een grotere groep foto's die min of meer over het zelfde gaan. Landschap-, natuur-, portret-, naakt-, documentair-, stillevens-, architectuur-, macro-, kinderfotografie, etc.

Thema: geeft in heel weinig woorden aan waar de foto in wezen over gaat. Vergankelijkheid, vervuiling, mobiliteit, schoonheid, tegenstellingen, discriminatie, etc. Het onderwerp is concreet maar verwijst door de wijze van afbeelding naar een diepere thematiek. De fotograaf kan vooraf thema kiezen en daar naartoe werken. Vaak ook wordt pas later een thema toegekend aan een intuïtief gemaakte foto.

Bij een serie foto's is een thema gemakkelijker te ontdekken. Soms ook is er geen thema te ontdekken.

Boodschap, bedoeling: Soms heel duidelijk: reclame, documentaire over bijvoorbeeld honger, armoede of milieu. Soms lasterder te duiden en soms heeft fotograaf geen bedoeling of boodschap gehad. De motivatie van de fotograaf speelt hier een rol. De motivatie kan zijn:

- je wilt informeren: d.m.v. foto's anderen kennis laten maken met het onderwerp op je foto.
- je wilt je uiten: voor plezier expressieve, mooie foto's willen maken.
- je wilt een kwaliteitsfoto maken: door vakmanschap gedreven meesterwerk maken.
- je wilt iets gedaan krijgen: m.b.v. de foto een doelgroep bereiken en ze overhalen iets te doen.
- je wilt aandacht trekken: foto maken om (zelf als fotograaf) op te vallen.
- je wilt verduidelijken: d.m.v. foto een zienswijze, boodschap of bedoeling overbrengen.

Betekenis: door individuele (subjectief) ervaringen of kennis, of door tekens, symbolen of associaties (objectief) kan een foto betekenis hebben, kan de foto ontroeren, schokken of ons aan het denken zetten. Ze geven de foto een tweede laag.

Connotaties (=persoonlijke associaties, verbindingen, persoonlijk referentiekader) kunnen een foto betekenis geven.

Elementen van foto's die verwijzen naar iets dat niet is afgebeeld zijn tekens of symbolen (spiegel verwijst naar ijdelheid, gedekte tafel naar rijkdom, fruit naar gezondheid etc.). Symbolen zijn algemeen erkende tekens (kruis, vlag, duif, doodshoofd) en daardoor eenduidiger dan tekens.

Een *punctum* is een aanwijsbaar detail in een foto dat de beschouwer emotioneel raakt.

De *context* waarin de foto wordt bekeken (toegevoegde tekst, plaats waar en de wijze waarop de foto wordt gepresenteerd, etc.) beïnvloedt de betekenis.

Er zijn geen vaste regels voor gebruik van beeldelementen om een foto betekenis te geven. Met de beeldelementen bouwt de fotograaf zijn foto op. De beeldelementen kunnen ondergeschikt zijn aan

wat de fotograaf wil vertellen. Een onscherp iemand is een sterkere weergave van een vluchtende persoon. Een conflict komt wellicht beter uit in een onevenwichtige foto.

Lang niet alle foto's hebben een inhoud of bedoeling. Er zijn foto's die expressief zijn, bijvoorbeeld een goede beeldopbouw hebben, een krachtige uitstraling of bijzondere sfeer, zonder dat er iets te interpreteren is. Dat feit op zich is óók een interpretatie.

PIJLER 4: WAARDEREN het geven van een beargumenteerd oordeel over een foto of portofolio, rekening houdend met de context van de bespreking. Het moet een nut hebben, toehoorders moeten er lering uit kunnen trekken, hun fotografisch kijken en bewustzijn daardoor kunnen aanscherpen. Meer fotografisch inzicht geven. Het moet inspireren, ideeën geven, richting geven.

De context van een amateur fotogroep beïnvloedt de waardering, er gelden andere maatstaven dan voor beroepsbeoefenaren.

Waarderen kan pas nadat de eerste drie pijlers (wat staat erop, hoe staat het erop, waar gaat het over?) hebt doorlopen en is een logisch vervolg.

Het gaat om de waardering van de foto's, niet van de fotograaf of zijn intenties.

Waarderen op basis van vier invalshoeken, criteria (vaak met persoonlijke voorkeuren):

- *Fotografie als realisme*: een foto moet de ultieme weergave van het leven c.q. de wereld zijn. De werkelijkheid is het onderwerp. Manipulatie van die beelden is uit den boze.
- *Fotografie als expressionisme*: een foto moet de ultieme expressie zijn van de fotograaf. Niet de wereld maar de fotograaf met zijn gevoelens en zijn kijk op zaken, hoe hij de werkelijkheid ervaart staat voorop. Alle manipulatie om het doel te bereiken is geoorloofd.
- *fotografie als instrumentalisme*: een foto moet het meest effectieve middel zijn om een doel te verwezenlijken. Doelen van maatschappelijk belang, milieubelang, emancipatorisch belang, etc. Het gaat niet om de foto als plaat maar als effectief middel.
- *fotografie als formalisme*: een foto is de ultieme organisatie van beeldelementen in het platte vlak. Niet inhoud maar de vorm is belangrijk. Compositie, toon, kleurgebruik, vlakverdeling, lijnwerking etc. doen er alleen maar toe. (Vormstudies voor esthetisch genoeg).

Twee opties: Iedere foto vanuit een passende invalshoek waarderen of alle foto's vanuit één invalshoek waarderen. Tweede optie heeft gevaar van rigiditeit en onderwaardering van andere invalshoeken.

Een foto kan een herkenbaar persoonlijk "handschrift" van een maker hebben. In reeksen komt dat duidelijker tot uitdrukking.

Vaak gebruikte criteria:

Originaliteit: Verschilt per invalshoek. Als spreker moet je veel gezien hebben voordat je hierover kunt oordelen.

Vakmanschap: Verschilt per invalshoek.

In hoeverre voldoet de foto aan specifieke opdracht.

Past de foto binnen een bepaalde portofolio of serie.

Voldoet de foto aan de doelen van een leerproces.

Waardering in kader van wedstrijdjurering en voldoet de foto aan de wedstrijdcriteria.

Bespreken van serie heeft voorkeur t.o.v. bespreken enkelvoudige, solitaire foto's omdat:

- bij een serie valt meer te zeggen over inhoud en handschrift van de fotograaf.
- Men kan de foto's vergelijkenderwijs bespreken (meer evenwicht tussen lof en kritiek).

Een goede waardering is gericht op het positieve in een foto, is beargumenteerd en onderbouwd en zodoende logisch, consistent en in lijn met de analyse en interpretatie, is duidelijk v.w.b. de criteria voor waardering, en is stimulerend en gericht op ontwikkeling.

DE PRAKTIJK VAN HET FOTOBESPREKEN

De clubcultuur: De manier waarop binnen een club over foto's wordt gesproken is afhankelijk van:

- Gaat het in de club om fotografie of sociale contacten?
- Besteed men veel aandacht aan technische zaken?
- Zijn er veel "verhalenvertellers" die boeiend over fotografie praten?
- Is er een voorkeur voor bepaalde genres?
- Wordt gewaardeerd met cijfers of met argumenten?
- Overheersen bepaalde personen in de discussie of kan iedereen zijn zegje doen?
- Hoeveel tijd wordt er besteed aan fotobespreking en is het goed georganiseerd?
- Zijn er leden met een bredere kijk op fotografie?
- Zoekt men vernieuwing of blijft men bij het traditionele?

Eventuele spelregels bij het bespreken en de planning:

- Stel vooraf (rooster) vast wie de avond leidt.
- Wat is de taak van de leider. Bewaakt die ook de orde of doet de voorzitter dat?
- Verdeel de spreektijd evenredig over de foto's. Inventariseer aan het begin de hoeveelheid werk.
- Wie bewaakt de tijd (kookwekker)? Niet de leider of bespreker, maar clublid.
- Hoeveel foto's per fotograaf? Projecten en series moeten kunnen.
- Stel je eisen aan de presentatie (formaat, passe-partout)?
- Wanneer zegt de fotograaf iets over het getoonde werk?
- Waarop richt de discussie zich in principe? (analyse, interpretatie, verhalen rond de gemaakte foto)
- Wanneer komen technische onderwerpen aan de orde?
- Verwacht je van iedereen een beargumenteerd oordeel?

De introductie (om ruimte voor verschillende opvattingen te maken): Maak als centrale spreker vooraf duidelijk hoe je het wilt aanpakken. Wil je het centraal houden of juist niet? Maak duidelijk: "Ik geef mijn mening, die is niet zaligmakend", "jullie tonen de foto's om commentaar te horen en te horen hoe ze worden gezien en gewaardeerd", "ik probeer aan te geven wat ik ervan vind", "doe met mijn mening wat je wilt, het is maar mijn mening". Geef aan of je discussie en reacties wilt. Is er sprake van een centraal thema, geef dan aan hoe je daarmee wilt omgaan.

De bespreking: Gebruik op heldere manier de vier pijlers. Dat maakt transparant en zakelijker. Bedenk dat het om beoordelen van de foto gaat, niet van de fotograaf. Ieder heeft recht op een eigen mening. Bespreken van serie foto's is te verkiezen boven solitaire foto's (meer info over handschrift maker en inhoud; vergelijkenderwijs bespreken waardoor meer evenwicht tussen kritiek en prijzen) Stimuleren door positieve elementen te benoemen. Benoem wat verbeterd kan worden. Houd rekening met het niveau van de maker.

Het publiek: Betrek het publiek bij de bespreking. Spreek mensen direct aan. Probeer wat richting te geven bij het stellen van de vraag. Geef tijd om een mening te vormen. Stimuleer als de foto dat toelaat het vormen van een interpretatie. Vraag om een foto met één of twee woorden te typeren en daarna een toelichting daarop. Vraag de sfeer te beschrijven. Wat roept de foto bij jou op? Probeer samen te vatten wat er is gezegd. Herleid opmerkingen tot de verschillende pijlers. Vraag wie iets anders vindt of wil toevoegen. Vergelijk foto's met elkaar.

De maker: Vraag de maker niet vooraf om een toelichting. Dat maakt een onbevangen discussie, interpretatie en waardering onmogelijk. Pas achteraf kan de maker gevraagd worden of hij zich kan vinden in de commentaren.

De afronding: Rond iedere bespreking van een foto duidelijk af en bedank de fotograaf voor zijn/haar bijdrage.

Bespreken met een brede blik: Het basisrecept zijn de vier pijlers. Door te improviseren maak je de bespreking boeiender en gevarieerder. Maar altijd is er de basis, de vier pijlers. Het is en methodiek om tot een evenwichtige bespreking te komen. Verdere verdieping van de vele aspecten is natuurlijk mogelijk en ook wel gewenst. Bezoek als bespreker daarvoor tentoonstellingen, lees boeken en bekijk veel foto's. Volg ook de ontwikkelingen.

WERKVORMEN 1, leren van gemaakte foto's

Eigen bespreking:

- *Spreker van buiten:* Nodig een ervaren spreker van buiten uit om collectie te bespreken. Eventueel kan hij eerst eigen werk bespreken en daarna werk van de clubleden. Geeft frisse kijk op het bespreken van foto's. Niet altijd interactief.
- *Een spreker uit eigen kring:* Als er een boeiende spreker in de club is kan hij het alleen doen. Anders kiezen voor duopresentatie of drie sprekers die elkaar afwisselen. Maak eventueel vooraf afspraken hoe je elkaar afwisselt.
- *Centrale spreker met interactie:* Er wordt geprobeerd de zaal bij het bespreken te betrekken door het stellen van vragen of door op onderdelen iemand een vraag te stellen (wat zie jij op de foto? Waarom is de compositie opvallend?). Deze vorm lijkt op de werkvorm met een gespreksleider.
- *Gespreksleider:* leidt de bespreking door beurten te geven en door uitspraken van leden op elkaar te betrekken. Hij stimuleert een levendige bespreking en bewaakt diepgang. Hij stelt vragen, hij vat samen, zorgt voor een goede voortgang en rond af. Voordeel: iedereen is actief bezig. Voorwaarde: zekere basiskennis moet er zijn. Nadeel: kost veel tijd. Vraag leden vooraf "to the point" te zijn. Vraagt veel van de gespreksleider.
- *Bespreking in kleine groepjes:* Aantal tafelgroepjes van 3 á 5 personen. Elke groep bespreekt aantal foto's (evt. werk van een andere club; geen foto waarvan maker aan tafel zit). Volgens de pijlers of op basis van specifieke aangegeven aandachtspunten. Na bepaalde tijd doet elke groep plenair verslag. Voordelen: iedereen participeert; er wordt gesproken over foto's zonder dat de maker erbij zit; Bespreking is niet vrijblijvend vanwege het plenaire verslag. De leider gaat langs de tafels en bewaakt de voortgang en helpt indien nodig verder.
- *De foto van:* Aan het begin van de avond bespreekt een lid een door hemzelf uit krant, tijdschrift, of boek gekozen foto en bespreekt die in vijf á tien minuten. Maak vooraf een schema wie wanneer aan de beurt is. Voordeel: men leert een verhaal op te bouwen en zijn/haar mening te formuleren.
- *Ontregelen:* Als besprekingen altijd volgens vast, voorspelbaar stramien verlopen kan ontregelen helpen om iedereen weer 'wakker' te krijgen. Organiseer dat vooraf met enkele clubleden die ieder een rol op zich nemen: dominant en breedspakig, negatief, zeurend over details, overdreven positief. Het resultaat is een levendige avond. Vertel op het eind wel wat de oorzaak daarvan was.
- *Bespreken met trefwoorden:* De gespreksleider vraagt ieder kort na te denken over een typering van de foto in 1 of 2 trefwoorden. Nadat bijvoorbeeld vijf leden hun woorden hebben gegeven volgt vanzelf een discussie. Goed toepasbaar bij foto's waarover niet zoveel te zeggen valt.
- *Bespreking met beamerpresentatie:* Voordelen: weinig kosten voor leden; presentatie van grote afbeeldingen van foto's; lage drempel om foto's beschikbaar te stellen. Nadelen: minder goede weergave van kleur en contrast; bewuste keuze van tonen in klein(er) formaat niet mogelijk; je kunt de foto niet vasthouden; de beamer doet geen recht aan veel foto's; minder selectie bij insturen foto's voor presentatie; geen foto's naast elkaar voor vergelijk. Overweeg om af te spreken dat foto's die via de beamer worden gepresenteerd ook op afdruk beschikbaar moeten zijn.

Vanuit gerichte vraagstelling:

- *De maker vraagt:* leden nemen foto's mee waarover ze vragen hebben. Die kunnen eventueel in groepjes worden gesteld en beantwoord. Denkbaar is ook een fotocafé waarbij onder genot van hap en drank over de eigen fotografie gesproken kan worden. Eventueel een combi overwegen, eerste deel avond gewoon en daarna fotocafé tijdens welke ook foto's op tafel kunnen komen.
- *Kiezen uit varianten:* De beste foto kiezen uit een aantal foto's van een zelfde onderwerp, maar met verschillende instellingen, standpunten, momenten, etc. Op basis waarvan selecteren? Eerst in kleine tafelgroepjes en daarna plenair bespreken wat het zwaarst woog (beeldelementen, inhoudelijk, complexiteit/gelaagdheid, de sfeer, zeggingskracht, het doel).

Functioneel kiezen en bespreken:

- *Een serie samenstellen:* In een groep uit een collectie foto's van één fotograaf een serie samenstellen. Aandacht voor: presentatie naast of achter elkaar; voldoende afwisseling; rustpunten in serie; eerste en laatste foto goede opening en afsluiting; geen concurrerende foto's naast elkaar; zit er lijn of verhaal in.
- *Voor expositie of jaarboek:* Spreek vooraf het aantal foto's per fotograaf af. Ook formaat, passe-partout, de lijst. Iedere fotograaf legt in groepjes zijn foto's neer waaruit hij een keuze moet maken. De groep maakt selectie. De fotograaf heeft daarin laatste woord.

- *Portfolio*: Voor fotografen die een "handschrift" (bijv. eigen genre, onderwerp, thematiek, sfeer, beeldmiddelen) ontwikkeld hebben. Hij maakt een presentatie van eigen werk (ca. 20 foto's), vertelt daar wat over. Dan wordt plenair, onder leiding van gespreksleider besproken welke ontwikkeling de fotograaf heeft doorgemaakt. Elke foto wordt met trefwoorden getypeerd. Aan de hand daarvan worden ze verder beschreven en verbanden gelegd.
- *Jury en selectiecommissie*: In sommige clubs aan de orde voor selectie van bijv. Bondsphotowedstrijd foto's of expositie. Alternatief is dat binnen de club met punten per foto wordt gewerkt. Selectiecommissie werkt achter gesloten deuren. Daarna worden alle foto's plenair besproken, de eerder definitief gekozen foto's als laatste. Aangeven dat het subjectieve keus is en blijft. Verschillende meningen binnen jury worden gedeeld met leden club.

Foto's per pijler bespreken, eerst in kleine groepjes:

- *Pijler 1, beschrijven*: Gespreksleider start met inleiding en beschrijft plenair een foto of ieder individueel beschrijft schriftelijk een foto waarna plenair de foto wordt beschreven. Daarna in tafelgroepjes worden 2 á 3 foto's beschreven waarvan de maker in de groep zit en niet meedoet. Daarna geeft de maker aan of men alles goed heeft gezien of dat hem nu zelf pas dingen zijn opgevallen. Het leert goed kijken naar wat te selecteren en kaderen.
- *Pijler 2, hoe is de foto opgebouwd*: Analyseren van gebruikte beeldelementen. Inleiding van gespreksleider over beeldelementen. Daarna worden in kleine tafelgroepjes 2 á 3 foto's besproken. Kies daarbij bijvoorbeeld om maar 1 á 3 elementen (bijvoorbeeld compositie) te bespreken. Bespreek daarna plenair.
- *Pijler 3, waar gaat deze foto over*: Nu belangrijk een serie van een fotograaf op tafel te leggen (solitaire foto's zijn vaak multi-interpretabel). Verder idem aan hiervoor.
- *Pijler 4, wat wil de fotograaf*: incidenteel is het volgende toepasbaar: Fotograaf gaat met zijn (serie) foto's en drie clubleden de gang op. Daar wordt gedetailleerd gevraagd naar zijn bedoelingen. De drie krijgen een beeld daarvan. Daarna wordt de foto (serie) plenair besproken. Wijkt de plenair begrepen bedoeling af van wat de drie hebben begrepen?

WERKVORMEN 2: oefenen met het leren bespreken:

Hier gaat het om het leren bespreken van foto's. Er zijn clubs die voor leden die dat willen cursussen organiseren. Het onderhavige boek biedt daarvoor basismateriaal. Bespreekvaardigheden leer je met oefenen. Dat kan men doen door in groepjes een bespreker, een fotomaker, publiek voor de bespreker en observanten aan te wijzen. Vooraf worden opdrachten geformuleerd. Voor bespreker: wat zie je; waarover gaat het; analyseer de opbouw; wat raakt je; waardeer; benoem positieve en negatieve aspecten; hoe kon het beter, betrek je toehoorders. Opdracht voor de maker: ga discussie aan; voel je aangevallen; hou je alleen met technische aspecten bezig; ben breed over omstandigheden over maken van foto. Opdracht voor het publiek kan zijn: ben dominant, breedspakig; argumenteer niet, zeg dat je dat nu eenmaal zo ziet; reageer vaag; ben negatief; vraag naar irrelevante details. Opdrachten voor de observant kunnen zijn: wat is goed in het betoog van de bespreker en wat is minder; hoe reageert de bespreker op de maker en toehoorders. Men kan ook series van foto's voorleggen, al dan niet samenhangend. Noteer binnen drie minuten steekwoorden. Vervolgens geven bijvoorbeeld drie deelnemers aan de hand van de steekwoorden een bespreking.

Men kan ook bewust slechte foto's voorleggen ter bespreking.

In de praktijk oefenen kan d.m.v.:

- toerbeurt besprekingen: Plenair. Er wordt een serie foto's van één fotograaf neergezet. Iedereen bekijkt die met het idee dat ze besproken gaan worden. Daarna krijgt iemand in de zaal de beurt om de serie te bespreken. De zaal geeft daarna aan aanvullingen of commentaar.
- tweetal besprekingen: In groepjes van twee, drie, vier. Tweetallen bespreken elkaars foto's. Dit kan ook in drietallen, viertallen, enz.
- begeleid bespreken: Bij bijeenkomsten van de club worden nog onervaren besprekers of groepsleiders ingezet. Bij voorkeur zo iemand niet meteen een hele avond laten spreken. Ook beter om twee man samen te laten werken. Bovendien een ervaren iemand op de achtergrond om bij te staan of in te grijpen.